

Голові разової спеціалізованої
вченої ради у Донецькому
національному університеті імені
Василя Стуса, доктору юридичних
наук, професору, декану
юридичного факультету
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

Коваль Ірині Федорівні

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**доктора юридичних наук, професора, заступника директора з
наукової роботи, завідувача відділу проблем модернізації господарського
права та законодавства Державної установи «Інститут економіко-
правових досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»
Джабраїлова Руслана Аятшаховича
на дисертацію Лабунського Олександра Олександровича
на тему «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва
засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект»,
подану до захисту до разової спеціалізованої вченої ради у Донецькому
національному університеті імені Василя Стуса на здобуття ступеня
доктора філософії у галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дослідження

Статистика Європейського Союзу та дані, доступні на національному рівні, засвідчують вагомий роль малого і середнього підприємництва у прискоренні економічного розвитку, підвищенні рівня життя людей, забезпеченні стійкості та обороноздатності держави. Як наголошується у Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 № 821-р, мале і

середнє підприємництво забезпечує дві третини доданої вартості і більше ніж 80 відсотків робочих місць.

Таким чином, закономірним виглядає особливий наголос у державній політиці на створенні сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва в умовах війни та на період повоєнного відновлення економіки, передбачаючи провідну роль малого та середнього бізнесу у новій економічній моделі, що наразі формується під впливом євроінтеграційних процесів.

Виходячи з цієї тези, слід підтримати думку Лабунського О.О. про те, що питання державної підтримки малого бізнесу набувають особливого значення, а використання інструментів податкового стимулювання стає одним із ключових напрямів формування ефективної політики післявоєнного відновлення та забезпечення економічної стійкості України.

Як переконує виконаний автором ґрунтовний аналіз чинного законодавства України, а також вивчення емпіричних даних, що знайшло вияв у змістовній частині представленої на розгляд дисертаційного дослідження, невирішеними залишаються проблеми, які справляють значний вплив на ефективність механізму державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання. Попри вжиті з боку держави заходи щодо підвищення якості правового регулювання відносин у сфері державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, дотепер чинна законодавча база містить низку термінологічних вад і змістовних прогалин, суперечливих положень, які знижують ефективність заходів державного впливу у досліджуваній сфері. Зазначені та інші недоліки національного законодавства за напрямом дослідження, як справедливо підкреслює Лабунський О.О., потребують якомога скорішого усунення, що сприятиме підвищенню ефективності податкових стимулів у системі державної підтримки малого бізнесу.

Важливо відзначити і те, що на тлі недостатності комплексних галузевих досліджень проблематики правового регулювання застосування засобів податкового стимулювання суб'єктів малого підприємництва, особливо із врахуванням сучасних наукових підходів та концепцій, цінність представленої роботи значно збільшується.

Отже, дисертаційне дослідження Лабунського О.О. спрямоване на поглиблення теоретичного доробку науки господарського права, а також вдосконалення правотворчої та правозастосовної діяльності в зазначеній сфері.

В контексті вищенаведеного обрання теми дослідження заслуговує на підтримку, адже воно є актуальним для юридичної науки та економічного життя за своїм предметом, поставленою метою, завданнями та результатами їх вирішення.

З огляду на викладене, дисертаційне дослідження є актуальним та перспективним напрямом наукового пошуку.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертантом, своєю переважною більшістю, є аргументованими і переконливими. При їх доведенні та обґрунтуванні автором використано широке коло вітчизняних і іноземних наукових джерел з господарського права, національне законодавство, міжнародні акти, проведено аналіз матеріалів судової практики, правової статистики, аналітичних записок тощо.

Джерельну базу роботи можна вважати цілком репрезентативною, оскільки дисертант при проведенні дослідження використав значну кількість наукових та інших джерел. На особливу увагу та підтримку заслуговують використані автором наукові методи, які дозволили проаналізувати окремі приклади з судової практики, що заклало підґрунтя для власних наукових положень.

Структура дисертації обумовлена поставленими завданнями та відповідає внутрішньому логічному зв'язку етапів дослідження, складається із вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Всі розділи та підрозділи за своїм змістом є взаємопов'язаними, взаємоузгодженими, а також засвідчують, що автору вдалося виконати поставлені завдання та досягти мети дослідження.

У дисертації матеріал викладено юридично грамотно і логічно. Ведення наукової дискусії відзначається поміркованою коректністю і аргументованістю. Під час доведення власної позиції дисертант дотримується академічної етики.

Методологічну основу дослідження склали загальнонаукові методи пізнання та спеціальні методи юридичної науки, а саме діалектичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, статистичний, формально-логічний та ін. Використання зазначених методів дозволило автору обґрунтувати нові положення щодо вдосконалення правового регулювання

державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання.

Наукова новизна результатів дисертації, яка відображена в тих висновках, положеннях, пропозиціях, що виносяться на захист, полягає в тому, що дисертаційна робота є першим в Україні комплексним системним дослідженням правового регулювання державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання у господарсько-правовому вимірі в умовах євроінтеграційних процесів, що дозволило обґрунтувати відповідні пропозиції щодо удосконалення нормативно-правового регулювання відносин у цій сфері.

Заслуговують на підтримку наукові положення, які склали основу новизни дисертаційного дослідження. Так, здобувачем вперше обґрунтовано що податкова підтримка становить самостійний напрям державної підтримки суб'єктів малого підприємництва, яка відрізняється від фінансової за правовою природою, джерелами походження, способами реалізації та економіко-правовими наслідками; розроблено напрями удосконалення правових засад реалізації податкових інструментів у межах інституту державної допомоги.

Поряд з положеннями, що представлені у рубриці «вперше», новизною характеризуються і положення, в яких Лабунський О.О. пропонує удосконалити положення або розвинути певні твердження, тези, пропозиції чи висновки.

Так, серед наукових положень, удосконалення яких запропоновано автором, слухними слід визнати авторські висновки щодо розмежування понять «державна підтримка» та «державна допомога»; правових засад застосування інвестиційного податкового кредиту; правових засад застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності.

Заслуговують на підтримку слухні пропозиції автора, які отримали закріплення у категорії «Дістали подальшого розвитку», а саме щодо: уточнення поняття податкових стимулів суб'єктів малого підприємництва та їх класифікації залежно від місця у податковій системі з поділом на дві основні групи; критеріїв кваліфікації податкових засобів державної підтримки як державної допомоги; напрямів удосконалення правового регулювання податкових інструментів державної підтримки суб'єктів малого підприємництва шляхом обґрунтування необхідності їх системної узгодженості із стратегічними цілями економічного розвитку держави та сучасними соціально-економічними викликами.

Вищенаведені наукові положення є обґрунтованими та заслуговують на підтримку.

Дисертаційне дослідження Лабунського О.О. виконане відповідно до плану науково-дослідної діяльності юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса у межах тем «Господарсько-правове та адміністративно-правове забезпечення сталого розвитку» на 2022-2024 р. (номер ДР 0122U002339); «Правові засади господарсько-правового та адміністративно-правового забезпечення повоєнного відновлення та розвитку України» на 2025-2026 р. (номер ДР 0124U004597), в межах яких дисертантом здійснено науково-теоретичну розробку поняття та змісту державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання, а також обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства у зазначеній сфері.

Дисертаційна робота за своїм змістом та формою відповідає встановленим нормативним вимогам, профілю спеціальності 081 «Право».

Висновки дисертанта з огляду на розвиток наукових досягнень і практичних напрацювань є цілком обґрунтованими. Рекомендації, запропоновані в роботі, становлять інтерес як для правотворчої діяльності, правозастосовної практики, так і навчального процесу та науково-дослідної роботи.

Зокрема, цінність результатів дисертаційної роботи для цілей правотворчої діяльності підтверджується підготовленим автором проектом Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання та розвитку малого і середнього підприємництва в Україні», який міститься у додатку А. Додатково варто наголосити на практичній затребуваності пропозицій, що містяться у дисертаційному дослідженні, зокрема у частині вдосконалення практики застосування норм господарського, податкового законодавства та права ЄС при оподаткуванні суб'єктів малого підприємництва податком на доходи фізичних осіб, податком на прибуток підприємств, податком на додану вартість та єдиним податком (довідка ГУ ДПС у Вінницькій області про впровадження результатів дисертаційного дослідження, додаток Б). Важливим є і те, що ідеї автора, його бачення перспектив вдосконалення правової системи України знайшли вияв у навчальному процесі, а саме під час викладання навчальних дисциплін «Фінансове право», «Господарське право», «Проблеми податкового права» (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження № 31-25/12.0-24 від 14.11.2025 р., додаток В).

Слід підкреслити, що аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Вона є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження. Дисертантом стисло окреслено основні результати дослідження та наведено положення наукової новизни.

Анотація відповідає вимогам, встановленим пунктом 2 Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Результати дисертаційного дослідження викладено у 14 наукових працях, з-поміж яких 4 наукові статті у наукових фахових виданнях України та 10 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій.

Опубліковані наукові праці повною мірою відображають основні аспекти дисертаційного дослідження. Можна дійти висновку про оригінальність, самостійність і наукову новизну рецензованої роботи, використання автором власних підходів до розв'язання цілої низки питань.

Відсутність порушення академічної доброчесності

З аналізу змісту тексту дисертації вбачається дотримання дисертантом вимог академічної доброчесності. Дисертація Лабунського О.О. містить посилання на згадані автором у тексті джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги законодавства про авторське право.

У рецензованому дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, фальсифікації та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження.

Разом з тим, *деякі висновки та пропозиції, сформульовані Лабунським О.О.* в дисертаційному дослідженні «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект», *потребують додаткового наукового обґрунтування або можуть слугувати предметом наукової дискусії, а саме:*

1. У дисертаційній роботі автором запропоновано напрями удосконалення правових засад реалізації податкових інструментів у межах

інституту державної допомоги, які передбачають, з-поміж іншого, нормативне розмежування допустимих і недопустимих форм державної допомоги. В цілому, допускаючи практичну затребуваність пропонованого автором підходу, водночас доцільно було б запропонувати автори розглянути можливість уточнення наукового положення із акцентом саме на деталізації критеріїв допустимості державної допомоги та їх узгодження із підходами у праві Європейського Союзу. Адже за загальним правилом державна допомога є недопустимою для вільної конкуренції, що знайшло вияв у нормі ст. 2 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

2. Автор визнає одним із напрямів удосконалення правових засад реалізації податкових інструментів у межах інституту державної допомоги відмову від тимчасового призупинення механізмів контролю за державною допомогою в умовах воєнного стану, що створює ризики вибіркового надання податкових пільг суб'єктам господарювання органами місцевого самоврядування без належної правової оцінки їхнього впливу на конкуренцію. Підтримуючи думку дисертанта, водночас, як вбачається, наголос саме на органах місцевого самоврядування звужує коло надавачів державної допомоги, на яких поширюється дія запровадженого відступу від вимог, встановлених нормами статей 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання». Зокрема, органи державної влади також є надавачами державної допомоги та звільнені від обов'язку щодо виконання вимог вказаних статей цього Закону.

3. Солідаризуючись з низкою пропозицій дисертанта щодо вдосконалення правових засад застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, в той же час окремі положення видаються дискусійними. Зокрема, у дисертації пропонується запровадити диференційовані ставки ЄСВ для платників єдиного податку з урахуванням стадії розвитку бізнесу та соціально-економічних умов їх діяльності. З цього приводу виникає питання чи не створить практична реалізація авторської пропозиції, з одного боку, нерівних умов для суб'єктів господарювання – платників єдиного податку, а, з іншого, нерівності у захисті прав застрахованих осіб. Адже легальна дефініція «єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» встановлює, що це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового

державного соціального страхування (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»). Напевно пропонуване автором положення потребує додаткового наукового обґрунтування.

Разом з тим, висловлені зауваження не заперечують та не спростовують концептуальних положень дисертаційного дослідження Лабунського О.О., а тому не впливають на його загальну позитивну оцінку.

Висловлені зауваження свідчать про науковий інтерес, слугують підставою для дискусії, що підвищує якість дослідження та позитивно впливає на високий науково-теоретичний рівень роботи. Дисертація, підготовлена Лабунським О.О., є самостійною кваліфікаційною науковою працею, виконана дисертантом особисто, містить нові науково обґрунтовані результати теоретичного і практичного спрямування, що мають істотне значення для галузі знань 08 «Право» та вирішують наукове завдання, що полягало в обґрунтуванні сучасної концепції державної підтримки суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання та розробки на цій основі напрямів вдосконалення законодавства, що регулює відповідні відносини. Результати дисертації дістали втілення у відповідних наукових публікаціях, що підтверджують особистий внесок дисертанта в розвиток юридичної науки, в цілому, та науки господарського права, зокрема, характеризуються єдністю змісту.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація Лабунського Олександра Олександровича «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект» за своїм змістом, актуальністю, новизною одержаних результатів є самостійною завершеною науковою роботою, що містить суттєві положення для розвитку науки господарського права. Робота виконана на достатньо високому теоретичному рівні, її зміст повною мірою розкриває тему дослідження. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, загалом є належним чином аргументованими, достовірними і новітніми. Дослідження має і практичну спрямованість, оскільки містить низку конкретних пропозицій щодо удосконалення чинного господарського законодавства, а також пропозиції щодо правозастосування.

Дисертація «Державна підтримка суб'єктів малого підприємництва засобами податкового стимулювання: господарсько-правовий аспект» є

комплексним дослідженням за відповідним науковим напрямом і відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), а її автор – **Лабунський Олександр Олександрович** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи,
завідувач відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства

Державної установи «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»

Руслан ДЖАБРАІЛОВ

*Підпис доктора юридичних наук, професора
Джабраїлова Руслана Аятшаховича підтверджую:*

Начальник відділу кадрів
Державної установи «Інститут економіко-правових
досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»
кандидат юридичних наук

Анастасія ВОЛКОВА